

Samelbd.

0/0

die,

DE
MOSE TYPO
CHRISTI
EXPONIT

ET AD
ORATIONES ALV-
MNORVM DVORVM
DISCEDENTIVM

AVDIENDAS

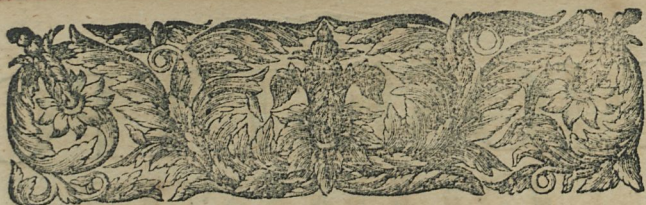
A. O. R. clb Is CCXXXVI. d. 2. Mart.

AVDITORES OPTIMOS
PEROFFICIOSE

invitat

M. Mich. Heinr. Reinhardus, Rect.

TORGAVIÆ,
imprimebat IO. GOTTLIEB PETERSELL.

PRæclare pridem viri doctissimi monuerunt, si Scriptura sacra nobis typum Christi Servatoris optimi et simulacrum aliquod in Veteri Testamento commonstrat, excitandam esse piam nostram diligentiam, et comparisonem, cuius vestigia obscura divinitus indicata esse videmus, deinde a nobis longius continuandam et prosequendam esse, ut ex ipsius foederis antiqui umbris eo maiorem lucem doctrinæ novæ colligamus et consequamur. Idem vero in Mose, Iudæorum legislatore, ut facere iam institutam, eo facilius inducor, quo planiora nobis in promptu sunt indicia, quæ virum hunc divinum in omni vita plurimum imaginem Servatoris nostri retulisse ostendunt. Namque et ipse Moses iam vaticinatus est Deut. XVIII, 15. Messiam ex Israël aliquando excitandum, fore talem, qualis ipse fuerit, prophetam, et deinde, cum Messias ille apparuisset, eius discipuli Stephanus et Petrus eum talem invenerunt, qualem ex Mosis exemplo cognitum habuerunt. Act. VII, 37. Act. III, 21. f. Fuit enim Christus *πιστός* in omni domo Dei sicuti Moses Ebr. III, 2. dum ei paterfamilias divinus rem omnem familiarem credidit gubernandam. Quid multa? ubi Paullus, apostolus, docet in Mosen baptizatos fuisse Israëlitas, rotunde et perspicue dicit *ταύτα τόποι ημών ἐγενήθησαν*, hæc nobis in Christum baptizatis typi loco esse. 1. Cor. X, 2. 6. Quæ cum ita sint, et Mosen cum Christo recte comparandum esse pateat, diligentius iam comparisonis rationem liceat investigare, sic tamen ut meminerimus, quæ in typo insunt, in antitypo omnia sic illustriora et excellentiora esse debere, quemadmodum in luce res multo clarius quam in umbra apparere scimus. Sed facile intelligimus et ex illis scripturæ sacræ locis, et ex iis, quæ postea dicemus, Mosen similem
ex-

exitisse Christi propter officium munusque publicum, quod ulterque divinitus gessit. Licet autem amplissima et diversissima fuerint Christi officia, solent tamen doctores sacri omnia illa grandia atque varia uno mediatoris nomine comprehendere atque complecti. Quod quidem officii nomen quasi proprium Christo vindicari videmus 1. Tim. II, 5. Sed enim vero inde ab origine mundi nemo exitit, qui, sicut Moses, Dei generisque humani mediator atque arbiter esset aut omnino appellaretur, per cuius mediatoris manum lex lata est a Deo Gal. III, 19. qui stetit inter Iehovam et inter coetum piorum Deut. V, 5. quem populus sanctus sibi mediatorem, qui cum Deo pro se ageret, petiit depoposcit et publice constituit Exod. XX, 19. quem quoque mediatorem, a populi principibus et senioribus oblatum, Deus optimus accepit Deut. V, 21. ff. approbans eorum delectum et dicens אשר דברו אשר דברו Deut. V, 25. XVIII, 17. qui denique vi huius potestatis, ab utraque litigantium parte sibi collata, solus ex omni genere humano inter Deum et coetum pium pepigit foedus Exod. XXIV, 7. f. Hunc autem Mosē talem atque tantum mediatorem iam tunc oraculum divinum non nisi exemplum et typum melioris mediatoris esse significavit. Licet enim populus, metuens inter tonitrua et fulmina Deum ipsum audire, propterea Mosē mediatorem delegisset, atque hunc Deus accepisset: tamen Iehovah summus animadvertens, neque iniuria populum, conspectum suum per timescentem, ad mediatorem confugere et provocare, neque Mosē omni tempore, sicuti nunc, aut sufficientem mediatorem esse posse, pro sua gratia infinita iam tunc populo promissit alium prophetam, qui, sicuti tunc Moses fuerit, mediator perpetuus et perfectus esset, et iram Dei ab ipso averteret, ne unquam posthac fulmina numinis irati audire cogeretur. Hac sane videtur esse summa vaticinii de propheta tali, qualis fuerit Moses, aliquando excitando Deut. XVIII, 15. Venit itaque in mundum promissus mediator Messias, cuius simulacrum fuit Moses mediator inter Deum et Israëlem. Sicut enim hic fuit mediator foederis antiqui, ope sua inter Deum et Israëlem confecti: ita Christus fuit mediator foederis novi Ebr. IX, 15. XII, 24.

ut etiam hoc loco verum sit, quod Moses cum sua lege sit tantum umbra futurorum bonorum Ebr. X, 1. Quo fit, ut etiam melioris fueris, quam Moses, mediator Christus appelletur. Ebr. VIII, 6. Enimvero Christus est tanto præstantior mediator, quam Moses, quanto melior est is, qui suo novo foedere antiquavit vetus, qui foedus melius instituit, quod non solum ostendit rationem voluntatis divinæ, sed etiam viam huic satisfaciendi, qui denique non solum mediator rationalis est, sed etiam vadimonialis, qualis Christus unus et solus profecto est. 1. Tim. II, 5. Ita enim video doctorem Vitebergæ nostræ celeberrimum Zeibichium a) inter mediatorem utrumque Christum et Mosen ingeniosa brevitate distinguisse. Verum enim vero qualis comparatio inter Mosen et Christum, si huius mediatoris officium generatim consideremus, intercedit, talis etiam inter utrumque reperitur, si speciatim ad huius mediatoris munera diversâ descendamus. Namque pridem videmus doctores sacros ita officium Christi distribuisse, ut hunc et prophetam et sacerdotem summum et regem fuisse ostendant. Sed vero animadverto, Mosis et Christi comparationem longe felicitius longe facilius processuram esse, si iam oratio nostra ad singula hæc munera transeat, atque eadem Mosis quoque convenire demonstrat. Equidem Mosen sacerdotem summum fuisse, lego, viros magni nominis et multæ doctrinæ ex doctoribus nostris negare. Namque, ex quo Bellarminus, b) heros ille partium Romanensium, potestatis, quam pontifici suo Romano tribuit, tum civilis, tum sacræ, argumentum aliquod ex eo voluit petere, quod Mosen utraque auctoritate communitum fuisse dicat, multi doctorum nostrorum utramque negarunt, ut eo efficacius veritatem Lutheranam in luce collocarent. Cum vero parva vis argumentandi in omni similitudine inest, hæc ipsa autem similitudo Mosaica longius arcessita esse merito iudicetur: sequamur iam simplicitatem interpretationis nostræ, et

vi-

a) ad Gal. III, 19. in scholis academicis MSt. ad epistolam Gal. explicandam institutis.

b) de V. D. cap. 4. de L. S. de R. P. c. 9.

videamus, quid de Mosis officiis, scripturæ sacræ autoritate inducti, sigillatim dicere queamus. Primum enim ipse Deus optimus maximus Mosen et Aaronem dicit כהנים sacerdotes suos Pf. XCIX, 6. Et licet Calovius, Geierus, Salomo van Tillc) recte asserant, כהנים ministros intimos principis non raro appellari: tamen non capio, quam ob rem Moses, cum Aaron coniunctus, כהן appelletur et tamen eadem ratione, qua Aaron hoc nomine gaudet, eo nomine non insignitus esse intelligatur. Id quod magis adhuc eo confirmatur, quod Christus, quando cum Mose comparatur, ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεύς nominatur. Certe dum Paullus Christum, sacerdotem summum fidelem fuisse, sicuti Mosen, in tota domo Dei ait, quis non animadvertit, inanem fore totam hanc comparisonem atque ieiunam, nisi ipsum Mosen sacerdotem summum eidem esse credamus Ebr. III, 1. 2. Namque ubi Doctor Tarsensis semel instituit de Christi sacerdotio summo disputare Ebr. II, 2. penult. primum Christum sacerdotem comparat Ebr. III, 1. f. cum Mose, postea vero demum cum Aaron Ebr. V, 4. f. Idem vero adhuc multo planius conficitur, si deinde consideremus, Mosis omnia ea iure tribuenda esse, quæ a sacerdote summo modo poterant expectari. Namque Ebr. V, 1. ubi fere definitio sacerdotis summi habetur, ostenditur, sacerdotis principis esse, ut sit pro hominibus constitutus, ad ea peragenda, quæ inter Deum et homines intercedunt, et ut dona atque inprimis sacrificia offerat Deo immortalis pro peccatis. At vero Mosen medium inter Deum et populum Israëliticum intervenisse, et apud Deum pro eodem diligenter egisse, ex iis, quæ diximus de Mose mediatore, iam existimo patere. Idem autem Moses semel sacrificium tam solemne tamque memorabile Deo legitur fecisse pro populo, ut ea toto liceat silentio præterire sacrificia, quæ in Aaronis pontificis ipsius summi inauguratione confecit. Namque, cum sacerdos inter Deum et hominem iceret, patris sacris ministerio primogenitorum Israëlitarum, cum adhuc neque Aaron neque eius filii sacerdotes essent, Moses sanguine victimæ in manum assumpto, eodem et populum et librum legis conspersit, ut hoc

) (3 uno

e) in commentariis suis ad h. l.

uno sacrificio foedus divinum humanumque confirmaret, atque hac ratione, si populus legibus foederis staret, expiationem perfectam eisdem inveniret. Exod. XXIV, 6. ff. Quae quidem omnia adeo perspicue ostendunt, Mosen sacerdotem et esse et recte dici, neque propterea videri mirum, si sacerdotii huius Mosaici fama ad peregrinos quoque emanavit, ut d) Manetho etiam Mosen sacerdotem, licet deificum, fuisse traderet et perhiberet. Sane Mosen sacerdotem summum fuisse, vetus opinio Iudaeorum videtur indicare, si modo ea a Philone Iudaeo potest disci, qui totis libris secundo et tertio de vita Mosis in eo est, ut demonstrat, Mosen legislatorem et regem, sacerdotem principem et prophetam existisse. e) Tanta tamque perspicua inter Mosen et Christum similitudo intercessit, ut etiam Iudaeus, nihil de Christo cogitans, singula officia, quae Christo tribuimus, in Mose reperiret. Sed vero pergamus in sacerdotio Mosis contemplando, et consideremus, quomodo idem multo aptius, quam ipsum sacerdotium Aaronis, cum Christo sacerdote possit conferri. Namque, quod iis fortasse satisfaciatur, qui Mosen sacerdotem principem fuisse negant, quoniam talem, qualis Aaron fuit, intelligere videntur, Moses non sane fuit sacerdos, ex more et institutis legis suae, sacerdoti summo praescripta, diiudicandus, quippe sacerdos fuit, antequam illa lex ferretur, imo antequam arca foederis aliqua esset. Nonne autem ipse Christus pariter fuit sacerdos *ἔκαστὸν νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς* Ebr. VII, 16. Deinde Moses sacerdos uno sacrificio semel populum et expiavit, et foedus divinum consecit. Sed eadem ratione Christus sacerdos sacrificio, pro quo semet ipsum obtulit, et foedus pepigit novum, idemque sacrificium semel peragere necesse habuit ad genus humanum ab ira divina redimendum Ebr. IX, 12. 27. In qua quidem ratione duplici nemo sacerdos princeps cum Christo ita convenit, ut Mosen sacerdotem Christo sacerdoti omnium simillimum fuisse recte dicamus. Cum autem recte contendat doctores sacri, Iesum optimum sacerdotem nostrum summum fuisse sic, uti non solum pro nobis Deo patri satisfaceret, sed etiam adhuc pro nobis apud eum deprecaretur, hanc quoque deprecationem

d) apud Iosephum contra Apionem L. I. p. 461. editionis Havercampiana.

e) Sic e. g. p. 506. L. II. statim ait: *ἔγενετο προνοία Θεῶν βασιλεὺς τῆ καὶ νομοθέτης καὶ ἀρχιερεὺς καὶ προφήτης καὶ ἐν ἑκάστῳ τὰ πρῶτα ἡνέγκαστο.*

nem Mofi sacerdoti tribuendam esse docuit Philo. f) Enimvero Mosen efficacissime ruinae populi Iudaici deprecatum esse constat Exod. XXXII, 11. Num. XIV, 13. Pf. CVI, 3. Num. XXI, 7. Haec autem deprecatio Mosis ita singularis fuit, ut ipse Deus testetur, eandem omnium potentissimam extitisse. Ier. XV, 1. Certe sicuti neminem videmus tam saepe tanque potenter pro toto populo oravisse, quam quidem fecit Moses: ita nescio, quare haec frequens et efficacissima deprecatio Mosis non perspicua imago Christi pro coetu sacro patrem perpetuo deprecantis esse queat? Vt autem Mosen nostrum adhuc similiorem Christi reddamus, nunc quoque videamus, quam et qualis uterque rex exiit. Christum fuisse regem, ipsa quoque suspensi crux docuit eius hostes. Sed Moses quoque fuit rex in Ieschurun, in Israële Deut. XXXIII, 5. Etsi enim hic quoque Mosen regem indicari nonnulli negant, cum Coccejo: tamen Lutherus, Calovius, Calvinus, Iunius et Tremellius, Grotius et interpretes plerique summi, Mosen recte hic intelligi contendunt, suamque sententiam ex Genes. XXXVI, 34. confirmant. Sed vero qualem regem putas Mosen fuisse? Etiam Mosis tempore Deus ipse rex summus Israëlis voluit esse. 1. Sam. XII, 12. Moses autem fuit rex, non quales imperant aliis gentibus summa et maiestas et autoritas: ad publicam tantum utilitatem, sed potius habuit regnum divinum, in quo omnia ex nutu divino administraret, nec modo ad utilitatem huius aetatis, sed etiam religionis et aeternae vitae securitatem omnia referret. Quid similis potest dici illi, quod Christus publice confessus est, suum regnum non esse de hoc mundo Io. XVIII, 36. Sicut enim Moses pro regio officio suo duxit populum Israëlem Pf. LXXVII, 7. ita sane Christus venit etiam, qui duceret populum Dei Matth. II, 6. Tandem comparatio ultima, quam inter Mosen et Christum instituemus, versetur in munere prophetae. Quod si Christum tanquam prophetam consideramus, attendimus ad eius doctrinam, doctrinae vim divinam et ad sacramenta, ab ipso instituta. Sed vero Moses licet legem docuerit, Christum autem de gratia Dei concionatus sit: uterque tamen pro doctrinae ratione inter se ab ipsa scriptura sacra Io. I, 17. conferuntur, cum sane nulla doctrina et nemini celebritate et discipulorum multitudine et perpetuitatis tempore tam prope ad Christi accedat doctrinam, quam Mosaica. Vis doctrinae singularis extitit in Mose sic, ut etiam ipso splendore faciei divino in eodem indicaretur. Sed hic ipse splendor est, quem etiam Paulus cum doctrinae Christianae praesentia comparat 1. Cor. III, 7. Quando idem doctor gentium commemorat, quantis poeni fuerint affecti ii, qui Mosis sunt refragati doctrinae: Deum immortalens, quo ve horum impetu et summe nos non dehortatur a doctrina Christi spernenda, utpote doctoris longe maioris! Ebr. XI, 25. X, 38. f. II, 2. 1. Ipsa vero sacramenta foederis novi quin similitudinem aliquam in Mose deprehendant, vix est quod dubitemus. Enimvero quando Paulus affirmat, Israëlitae, per mare rubrum transcentes, sub nu-

f) Libr. II. p. 766. edit. Colon. ἐδεήσε τῷ τοιάτῳ τῆς πρώτης ἱερῶσυνος, ἢ ἐπὶ τελεῶσις ἱερῶσις ἢ ἐπιστήμη τελεῶσις τῆς Ἐθεῶν Θεραπειας, ἀποσπερῆν μὲν κακῶν, μεταστῆν δ' ἀγαθῶν ἀντὶ τε καὶ τοῖς ἀεχομένοις αὐτῆται παρὰ τῆ ἡλεω ἢ τοῖσι εὐχαῖσι συνεπινεύσαντος.

be baptizatos esse in Mosen et ad fidem Mofi faciendam, quid aliud doct. r gentium voluit significare, nisi baptismum nostrum sub nube ihus baptismi typici fuisse adu. bratu. n. . Cor. X, . Nonne autem Christus coenam sacram insitigens et clamans: hic est sanguinis novi testamenti Matth. XXVI, 28. iis ipsis verbis usus est, quibus Moses, fœtus inter Deum et Israel em pangens sanguinisque asperione consecratus, ad populum peroravit: hic est, inquit, sanguis testamenti, quod Deus præcepit Exo. I. XXIV, 65. Nonne hunc ipsum sanguinem fœderis Mosaici cum Christi sanguine Paulus comparavit. Ebr. IX, 25? Sic igitur optime consentiunt inter se propheta duo magni, Christus et Moses. Moses in omni domo Dei fidelis fuit, et ei, ut Seb. Schmidius exponit, summa fides habita est, tanquam seruo: Christo adhuc multo maior tanquam filio. Ebr. III, . f. Mofi soli ex prophetis contigit hæc gratia, ut sine symboli interventu Deus de facie ad faciem cum eo colloqueretur. Num. XII, 6. 7. 8. Christus autem propheta est filius in sinu patri, sedens Deumque perfecte videns Io. I, 18. Quin etiam Moses vidit oculis suis in hac vita gloriam Dei Exod. XXX, 11. quod præter Eliam . Reg. XIX, 11. f. nemini accidisse legimus prophetarum, et forsitan haud absurdum esset dicere, ideo solos Mosen Eliamque ex beatis animis ad Christum conveniendum n. docedisse, Marc. IX, 4. ut etiam ibi gloriam filii Dei in terris viderent, quam iam ad coelos essent evechi, sicuti antea gloriam celestem Dei viderant in terris. Nonne autem hæc imago Mosis propheta Deum videntis nobis referat Christum patrem Deum plane inveniuntem? Moses omnes prophetas miraculorum et multitudine et magnitudine superavit, ut Iudæus doctor Menasê Ben Israël 762. miracula Mosis unus possit numerare, g) cum reliquorum prophetarum miracula, ab orbe condito ad primi templi destructionem vix 74. numerum attingant. Qualibus et quantis et quot miraculis Christus doctrinam suam confirmavit? Moses fuit pater omnium prophetarum præcedentium et sequentium cum. Mose neque maior neque præstantior ullus extitit propheta. Quanto autem excellentior est propheta omnibus Christus, Mofi utique par, aut potius longe superior, certe eius similis Deut. XVIII, 15. Sufficiant autem nobis hæc comparationes, cum aliis alia probentur. h) Enimvero nostræ nobis satisfaciunt, ut in triplici officio Mosen cum Christo comparari posse videamus. Hæc enim commentatio brevis suscepta a nobis est, ut aditum ad auditores invitandos pro more et consuetudine nostra nobis præpararemus. Cum enim duo iuvenes, et ingenio et morum modestia florentissimi

IOAN. CHRISTIANVS MULLERVS, Zizensis, et
GVSTAV. ADOLPH. TREPTIVS, Dresdensis,

a nobis discedere et in academia literarum studia continuare decreverint, ipse quidem diligentia horum su. cessu gaudeo. Quoniam a. tem iidem et doctrine suæ spem edere publice ille quidem oratione Latina de providentia divina in literarum studiis, Hic vero oratione Gallica de causis recepti in Germania turis Romani et deinde vale nobis dicere decreverunt: patronos fautores atque amicos Lycei nostri hinc per officiose inde humanissime invito, atque una etiam atque etiam eos obtestor, ut hoc quoque sui erga nos favoris et amoris documentum nobis comprobare et perbenevole oratores iuvenes nostros eras, sacris publicis finitis, audire velint.

Dedi A. O. R. e. b. 10 CCXXXVI. ipsis Calendis Martii.

g) in conciliatore quaest. XI. ad Deuter. p. 138. f. h) e. c. Frischmuthus in peculiari Diff. ad Deut. XVIII, 15. et Herm. Witsius Misc. sacr. part. 1. L. 1. c. 7. p. 41. ff.

AB: 155056

VD 18

ULB Halle 3
003 085 112

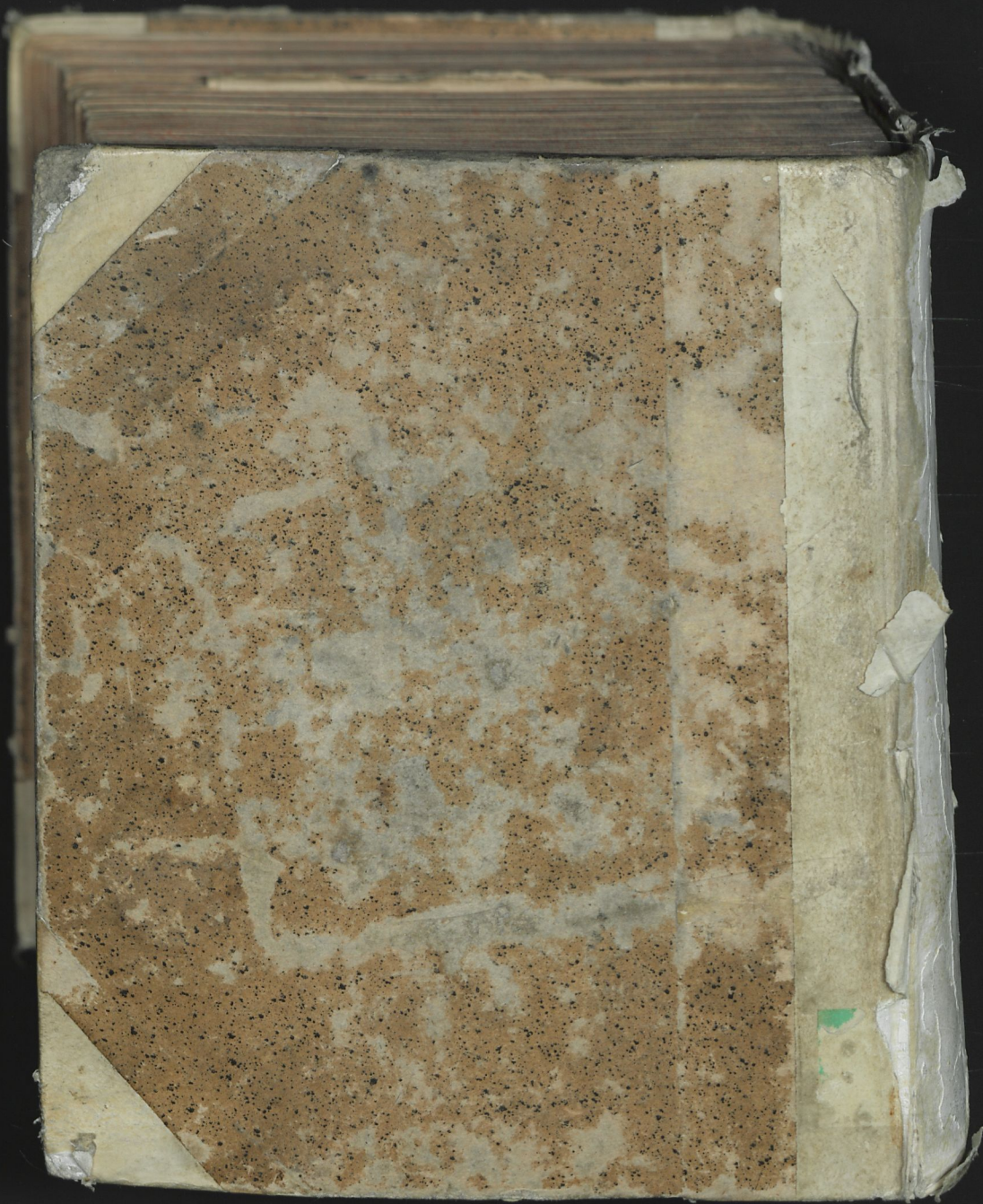

TA → SL
was 75 flut /

R

VD 17

MOS

CI

ORA

MNO

DI

AVDI

M. Mic

imprimel

PO

LV-

VM

IMOS

, Rect.

SELL.

